

Фоменко 1998: Фоменко, О.С. Лінгвістичний аналіз сучасного політичного дискурсу США (90-ті роки ХХ століття) [Текст]: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 – германські мови / О.С. Фоменко. – К., 1998. – 18 с.

Шейгал 2004: Шейгал, Е.И. Семиотика политического дискурса [Текст] / Е.И. Шейгал. – М.: ИТДГК “Гнозис”, 2004. – 326 с.

Шумицька 2008: Шумицька, Г. Особливості української телевізійної політичної реклами: основні прийоми впливу на цільову аудиторію (на прикладі рекламних сюжетів 2006-2007 років) [Електронний ресурс] / Г. Шумицька // Вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. – 2008. – Випуск 19. – Режим доступу: <http://www.google.com/search?hl=ru&lr=&client=safari&rls=en&q=політична+реклама+філологія&start=10&sa=N>. – Назва з екрана.

Эта статья посвящена рассмотрению использования эвфемизмов в рекламных политических лозунгах в период предвыборной президентской кампании Украины в 2009-2010 г. Главный акцент сделано на роли местоименной замены номинаций политических субъектов как одному самых распространенных средств эвфемизации в политической коммуникации.

Ключевые слова: агитация, агитационные тексты, эвфемизмы, контекст, местоимение, политическая реклама, рекламные лозунги.

This article deals with use of euphemisms in period of Ukrainian election in 2009-2010. The greatest attention is paid to the most use pronominal replacement in political advertisements.

Keywords: advertising texts, agitation, agitation texts, context, euphemisms, political advertisements, pronoun.

Надійшла до редакції 21 січня 2010 року.

Олександр Рогожин

ББК 83.7я73 Р 59

УДК 808.5(075.8)

ФІЛОСОФСЬКИЙ ДИСКУРС РИТОРИКИ

У статті автор розглядає проблему взаємозв'язку переконуючого мовлення і учнівства в контексті філософського вчення Емпедокла. Встановивши, що з самого початку свого становлення риторика визначалася через послідовний універсалізм, проникнення в усі сфери й охоплення всіх галузей людського знання, автор доходить висновку, що принцип антропоцентризму стає головним принципом давньогрецької філософії, стимулює розвиток риторики в її цілісному взаємозв'язку із схоластикою.

Ключові слова: антропологія, дискурс, мислення, мовлення, онтологія, риторика, синтез, схоластика, учнівство, цілісність.

Дискурс – (лат. *discursus* – міркування).

1. Сукупність висловлювань, які стосуються певної проблематики; міркування задля встановлення істини.
2. Ораторська промова; дискурсивний – який здійснюється шляхом логічних міркувань [Сучасний 2006: 204].

Слова, як і люди, народжуються, живуть і мають свою долю. Особливо ті слова, які у своєму розвитку набувають статусу загальнолюдських понять і наукових термінів. Без загальнолюдських понять і наукових термінів неможливе ніяке “формалізоване мислення” [Аверинцев 2004: 7], тобто – ніяка наука. У свою чергу, без усталених понять, без загальноприйнятих наукових категорій, змістовних визначень і базових термінів неможливе ніяке учнівство. Дослідження витоків формування різних наукових теорій, учень, особливо в античній філософії, є надзвичайно актуальним, адже погляди античних мислителів суттєво вплинули на становлення багатьох сучасних наук.

Мета статті – розглянути взаємозв'язок переконуючого мовлення і учнівства в контексті філософського вчення Емпедокла, визначити чинники розвитку давньогрецької риторики в її цілісному взаємозв'язку із схоластикою.

Уміння говорити з людьми задля досягнення раніше запланованого результату з античних часів називалося **rhētoriké** – риторика, а формалізована мисленнева діяльність із дотриманням усіх академічних правил виховання і навчання визначалася як **scholasticus** – схоластика.

Доля цих понять досить драматична, а в останні два – два з половиною століття навіть трагічна. Риторикою сучасні політики, державні діячі, пересічні громадяни і навіть науковці-філологи називають і свідоме марнослів'я, і оманливі політичні гасла, і цинічний популізм чиновників, і відверто нещирі обіцянки кандидатів на державні посади всіх рівнів, починаючи з найвищого. Схоластиці в цьому сенсі поталанило ще

менше. Як схоластику визначають і панівний напрям в ідеалістичній філософії Середньовіччя, і формальні знання, відірвані від життя і практики, і мертву, суху науку, і безплідне мудрування, і навіть начотництво [Сучасний 2006, с. 686].

Слово *rhētoricé* походить від давньогрецького “*rhētor*”, тобто той, хто промовляє, промовець, оратор. У своїй історії риторика як наука і як навчальна дисципліна пройшла тривалий шлях розвитку і становлення, який і до сьогодні не є завершеним. Сам термін *rhētoriké* ніколи не мав однозначного визначення. Риторика від самих своїх витоків була дуже суперечливою. Творче теоретичне її начало жорстко стримувалося догматом постійно створюваного канону [Авеличев 1986: 14]. Теорія стрімко поривалася до розвитку, нормативність вимагала статичності. Теорія риторики від давнини до сьогодення йшла шляхом необмеженого розширення свого предмету, нормативність тяжіла до непорушної стабільності того кола понять і термінів, яке складалося віками. Теорія риторики намагалася визначити саму себе через послідовний універсалізм, проникнення в усі сфери і охоплення всіх галузей людського знання, риторичний канон утверджував себе в галузі створення і класифікації образних та логічних засобів мовлення. Два суперечливі начала риторики зумовили виникнення, а згодом і паралельний розвиток двох основних риторичних традицій, які співіснували з часів греко-латинської античності, пройшли через усе Середньовіччя, встояли в епоху Відродження, набули певного розвитку під час панування класицистичних теорій словесної творчості, підпали під критичне осмислення теоретиків романтизму і розцвіли буйним цвітом у модерні часи.

Античність як тип мовленнєвої культури в різних своїх варіантах постійно демонструвала прагнення до тотожності думки і слова, необхідність мислення про світ речей і явищ, в якому живе людина, і адекватного відтворення цілісної картини цього світу мовними засобами. У свою чергу таке прагнення породжувало неабияке різноманіття риторичних теорій і риторичних шкіл: від натурфілософських до метафізичних, від Емпедокла до софістів, від Сократа до Аристотеля, від Цицерона до Квінтіліана.

Першим філософом, хто спробував усвідомити світ як органічну єдність усіх його складових, висловити цю єдність і навчити цій єдності інших, на наш погляд, був Емпедокл. Буття для нього – не тільки Космос, впорядкований людським знанням, але і той первородний Хаос, який не можливо знищити появою найдосконалішої наукової теорії. Людина поєднує в собі безсистемність Хаосу і прагнення до космічного порядку. Незнання – це Хаос. Знання – це Космос. Хаос не скасовує існування Космосу. Космос не відмінняє існування Хаосу. Одночасно Хаос не існує без Космосу, Космос без Хаосу неможливий. Від Хаосу до Космосу шлях один: усвідомлення Хаосу й Космосу в їхній **органічній єдності**. І настановити людину на цей шлях, навчити її і повести за собою покликаний тільки той, хто сам прагне вищого знання:

110. Якщо, в мої повчання увірувавши серцем, ти будеш
Чистою думкою їх споглядати прихильно, уважно,
То, безсумнівно, вони все життя тобі будуть опорою,
Безліч також і других ти знайдеш із них цінних здобутків;
5. Тому що вони витікають одне із другого згідно
З якістю кожного [Сёмушкин 1985: 181-185] (тут і далі переклад автора – О.Р.).

Безумовно, порівняння Емпедокла охопити всі явища навколишнього світу однією думкою, представити його різноманітність як єдність, навчити людей цілісному світосприйманню не вписувалося в чіткі формули досократівської натурфілософії. Саме тому, за словами А.В. Сёмушкіна, про нього “склалося дві думки, різних за характером, але схожих за своєю несправедливістю” [Сёмушкин 1985: 16]. Його філософські теорії науковцями пізніших епох тлумачаться або як бездумний еkleктизм [Маковельский 1914: 114], або як завершений і типовий античний механіцизм [Дынный 1936: 118].

Стосовно еkleктизму – дійсно, у вченні Емпедокла зустрічаються певні протиріччя, що кваліфікується деякими дослідниками його творчості як спроба поєднати діаметрально протилежні філософські установки. Але, скоріше за все, за словами О.Ф. Лосева, ці протиріччя “існують лише в голові самих дослідників” [Лосев 1963: 403]. Гегель, який дуже критично ставився до Емпедокла, зрозумів, що за так званою еkleктикою філософа стоїть стійкий потяг до **синтезу філософського знання**: “Емпедоклове поняття синтезу не втратило свого значення до наших часів” [Гегель 1932: 275].

Що стосується звинувачення в бездумному механічному складанні різних філософських теорій до купи, то така методика розумового пошуку взагалі не властива філософському язичництву. Це ознака філософії і філософів християнських часів.

Справа в тому, що філософія Емпедокла – не зовсім філософія з її потягом до чітких дефініцій та її вимогами чіткого визначення “істинного знання”. Філософські поеми Емпедокла – це перш за все **літературні твори** зі всіма, властивими цьому жанру, складовими: міфологією, метафорикою, гіперболічними образами, парадоксальними порівняннями, повчальними інтонаціями і моралізаторськими висновками. Філософське слово Емпедокла не є зверненням виключно до себе самого, воно, виходячи із душі філософа, орієнтоване на слухачів, на публіку, воно **публічне**. Тому саме Аристотель характеризує Емпедокла як віршотворця, який філософствує, як софіста, “котрому нічого сказати”, як поета-філософа, який “неконкретним багатословієм морочить людям голову” [Аристотель 1983: 157]. Гегель зауважує, що Емпедокл у своїх поемах “більше поетичний, ніж виразно філософський” [Гегель 1932: 275].

І Гегель, і Аристотель, і більш пізні теоретики сприймали філософські студії Емпедокла у світлі особистих переконань щодо призначення філософії. Для них філософія – це перш за все теорія, змогляд, зверхпочуттєве ширяння розуму, спрямоване на категоріальне визначення об'єктів, не доступних конкретно-чуттєвому мисленню. Але значення й оригінальність Емпедокла саме й полягає в пошуках нових шляхів філософського служіння, в спробі “утвердити філософське слово в якості повноправної Музи поряд із дев'ятьма іншими, зробити з нього спосіб творчо-діяльниого, морально-художньо-світоглядного перетворення універсуму” [Сёмушкин 1985: 21]. За вкрай ваговитим стилем цієї цитати скрите те, що майже повно характеризує філософсько-риторичне слово Емпедокла, його спрямованість на пошуки саме в філософії **засобу міжлюдського взаємопорозуміння на основі спілкування**.

Як тільки таке завдання було поставлене, саме по собі питання про сутність буття, питання, обов'язкове і головне для досократівських натурфілософів, стало необов'язковим для Емпедокла. Для нього неважливо, що є першоосною всього сущого, вода чи вогонь, чи повітря. Буття для нього – це не об'єкт пізнання, а морально-естетичний і релігійний імпульс, буття у нього гуманізоване, мисляче, таке, що відчуває, і таке, що спілкується з людиною. У протилежність натурфілософській, споглядальній традиції Емпедокл спрямовує філософію в іншому напрямку. Філософія не повинна бути суто раціоналістичним мудруванням про буття, мудруванням майстрів і вчителів думки, філософія повинна бути загальнодоступним способом переживання людиною своєї космічної і особистої долі, свого вселенського й земного призначення. Можливо, саме ця обставина, тобто життєспрямованість світогляду Емпедокла, пояснює високу оцінку, яку дав його філософії Ф. Ніцше: “Немає суджень більш цінних для всіх майбутніх епох, як ті, котрі були висловлені Емпедоклом...” [Ніцше 1905: 271].

Філософське новаторство Емпедокла в тому і полягає, що у нього традиційна натурфілософія наповнюється людським змістом. Він зробив спробу антропологічно, через усвідомлення людиною сенсу особистого існування, подолати абстрактну досократівську натурфілософію і метафізику природи. **Онтологія** як вчення про першооснови буття постає в його роздумах як вчення про людину, **антропологія**. Тим самим Емпедокл угадує наперед світоглядний синтез Сократа і Платона – синтез космогонії і антропології, синтез морально-людської суб'єктивності і природної позалюдської об'єктивності [Long 1942: 142 – 158]:

Якщо ж до іншого пориватися будеш невпинно,
У чому скорбот нескінченних і темряви витік, –
Швидко покинуть тебе швидкоплинні здобутки,
До милого лона природи назад повернутись з бажанням.
10. Тож знай, що у всьому є доля і розуму, й думки.

Природа і людина у філософії Емпедокла є самоцінними. Але природа втілює свою самоцінність в людині дещо механічно, так само, як і в рослині, і в камені, і в будь-якій іншій тварині. Серед усього багатоманіття природних явищ і створень усвідомлювати цю самоцінність може тільки людина. Тільки людина своєю думкою може охопити всю різнобарвність природних речей і явищ і виразити її в слові. Тільки висловлена думка відтворює і перетворює природу, наповнює її сенсом і духом, надає їй краси, цілісності, доцільності й моральності. Самоцінність природи поза людським словом – ніщо, вона позбавлена людського змісту. Людина ж, яка втілює в собі цю самоцінність, усвідомлює її і може виразити, здатна принести багато корисного:

Зілля пізнаєш, якими недуги і дряхлість врачують,
Тільки тобі одному це усе я відкрити збираюсь.
Вітрів, що спокій залишили, й лють ти утримати зможеш,
Ті, що на землю спрямовані, пажиті гублять нещадно;
5. Якщо ж побажаш – зворотнє їх знову спорудиш
дихання. Похмурої після негоди доставиш бажану погоду,
У літню ж посуху зелень жити викличеш зливу:
Хлине потоками влага з ефірного неба на землю.
Навіть померлого мужа повернеш з чертогів Аїда.

Емпедокл, вихований у традиціях піфагорійської риторичної школи, не протиставляв свої ідеї іншим риторичним вченням, але він не створив і своєї системи виховання і навчання. Традиційної школи, тієї самої scholasticé Емпедокла не існує. Але його учнівство, яке пройшло в закритій, майже таємній атмосфері піфагорійської доктрини нерозповсюдження здобутих знань, сформувало парадоксальне прагнення до ролі реформатора і пророка. А.В. Сёмушкін з цього приводу зауважив, що якщо Емпедокл і піфагорієць, “то якийсь особливий, нетиповий” [Сёмушкин 1985: 42 – 43]. Усупереч етиці піфагорійської школи він і сам не мовчить, і повчає інших не мовчати, а говорити, спілкуватися. І своїми промовами, своїм мовленням навчає людей.

Характерним прикладом такого, як сказали б сьогоденні педагоги – **включеного учнівства**, може бути випадок, про який розповів історик Тімей. Один державний муж запросив Емпедокла на бучний бенкет. Гості давно зібралися, але вино їм не подавали. Усі мовчали і не наважувалися виказати свого невдоволення пихатому можновладцю. І тільки Емпедокл обурився і почав вимагати пояснень. З'ясувалося, що хазяїн палацу чекає на якусь поважну персону з міської ради. Як тільки очікуваний з'явився і хазяїн оголосив його розпорядником бенкету, одразу ж з'явилося і вино. Емпедокл звинуватив і хазяїна, і його високого гостя в прагненні до узурпації влади і в тиранічному заколоті, призвав обох “заколотників” до суду, виступив з

обвинувальними промовами, довів їхню вину і добився смертного вироку щодо обох [Диоген Лаэртский 1979: 350].

З того часу вплив Емпедокла на політичні і судові рішення був беззаперечним. Його промови мали силу державних постанов. Внаслідок його судових промов з міста виганяють тих, хто розтратив державне майно, згодом він виступає за розпуск урядової ради, і її розпускають. Громадяни навіть запропонували Емпедоклові стати їхнім царем. Але він відмовився. Для нього царювання було вже замало. Народ його боготворив, і він уявив себе рівним богам. Людський поголос ставив його поруч з Піфагором, який розумів мову природи, з Епіменідом Критським – особистим співрозмовником Зевса, Абарисом Гіпербореїським, який умів робити себе невагомим. Сам філософ настільки увірував у силу свого слова і в ці чутки, що почав навчати своїх прибічників воскресінню з мертвих.

Отже, Емпедокл виростає на грецькому філософському підґрунті. У його філософських поемах “Про природу” і “Очищення” є елементи всіх давньогрецьких вчень, від якої б філософської школи вони не походили: від міфології чи точного знання, від метафізики чи натурфілософії, від матеріалізму чи ідеалізму. Він не віддає переваги жодному існуючому вченню. Навпаки, він намагається об’єднати в межах одного світогляду несумісні теорії. Але несумісні вони тільки з погляду сталої філософської традиції.

“Істина в словах, які я промовляю”, – це гасло Емпедокла, яке не позбавлене надмірного самоутвердження, спрямоване на переконання слухачів у тому, що саме філософ-ритор, саме публічний оратор несе в своїх промовах істину. Учні, якими є всі люди, суспільство, повинні слухати оратора і вірити йому так, “як нібито вони почули голос божества” [Long 1942: 182]. При цьому метафорика вислову підкреслює зміст, робить його більш доступним для адекватного сприйняття. Поетична форма філософських ідей стверджує стійку конструктивну думку: філософ-ритор у своєму слові примирює протилежні судження на основі єдності людського знання. Усі філософські спори в кінцевому результаті повинні утверджувати ідею цілісності філософського світосприйняття, ідею єдності навколишнього світу і людського знання про цей світ. Так **риторика стає невід’ємною частиною філософії, а схоластика утверджується в якості спеціальних засобів і принципів мовлення, зорієнтованого на аудиторію.**

Натовпи йдуть за мною, про щастя запитують часто:
Жадають одні віщування, інші з них хочуть почути
Мудреє слово моє – від усяких хвороб закляття,
Тому що давно ці всі люди скуті тяжкою недугою.

Але до чого говорю про це я, неначе про щось надвелике,
І чи не вище я смертних, тліну підвладних людей?

Увірувавши в те, що його слово – це слово пророка, Емпедокл поставив себе між богами і людьми, але ближче до богів. У його поемі “Очищення” є персонаж, в якому вгадується великий майстер думки і слова, великий вчитель і провидець:

Був серед них чоловік – муж нечисленних пізнань,
Цих незліченних багатств один нероздільний володар;
В мудрості рівно у всякій був превеликий іскусник,
Так що коли він пробуджував розум всевидючий, гострий,
Кожную річ у вселеній міг без зусилля узріти,
Хоч і на десять, на двадцять вона відстоїть поколінь.

Невідомо, кого мав на увазі автор. На думку Тімея, Емпедокл відтворив образ самого Піфагора, на думку Д. Барнета – міфічного Орфея [Burnet 1963: 431]. Та як би там не було, із контексту стає зрозумілим, що автор саме цього персонажа хоче наслідувати у його ясновидінні і месіанстві. Ми більше схилиємося до думки Д. Барнета. Піфагор хоч і великий філософ і вчитель, але він не рівний з богами, він – людина. Орфей – вірець грецького пророцького богослужіння. Він – не людина, він – магічний співець, який силою свого мистецтва пробуджує до життя навіть світ неживих істот і предметів. Емпедокл, наслідуючи цю якість орфічного мистецтва, з одного боку продовжує традицію морально-естетичного вчителювання, а з іншого – змінює предмет, на який це мистецтво спрямоване. Предмет його словесного мистецтва – не каміння й дерева і навіть не тіні померлих. Його предмет і об’єкт – це живі людські душі, які потребують **очищення через навчання**. Навчання ж, та сама схоластика, можливе тільки в процесі мовлення і завдяки процесу мовлення, тобто – в діалозі. І не важливо, розмовляє людина сама з собою чи з іншими людьми. Спроможність особистості формулювати і ставити запитання, шукати логічні відповіді на них і є, за Емпедоклом, основою всього, що існує, і основою всього, що не існує, але зароджується в якості можливого в процесі людської мисленнево-мовленнєвої діяльності.

Епоху давньогрецької цивілізації, у яку мислив і діяв Емпедокл, науковці визначають як епоху стабільної життєстверджуючої класики. Пошуки натурфілософів щодо першооснови всього суцього і визначення як такої першооснови води (купець з Мілету Фалес), апейрону-безкінечного (Анаксимандр), повітря (Анаксимен), числової гармонії (Піфагор), вогню (Геракліт), буття (елеати Ксенофан, Парменід, Зенон), атому (Левкіпп і Демокріт), – усі ці суперечливі визначення пояснюються, по-перше, одним нестримним потягом до кінцевого осмислення і прояснення якісної різноманітності світу. А, по-друге, пошуком такої мисленнєвої субстанції, в

межах якої було б можливим об'єднання загального й одиничного, суспільного й одноосібного, держави, яка народжувалася, і людини, яка ставала творцем цієї держави і законотворцем, громадянином.

Отже, натурфілософські знання і пояснення на фоні нових суспільних реалій стають неусталеними, нестійкими, такими, що вже не заслуговують на довіру. Жодна теорія першооснови всього суцього не пояснювала таких новітніх явищ, якими були зіткнення в процесі гармонізації державних та особистісних інтересів, боротьба політичних партій, захист громадянських прав тощо. Саме такі реалії зумовили поворот філософської думки від світу, який оточував людину, до світу людини. Принцип, згідно з яким людина вважається центром Космосу, першоосновою всього суцього і найвищою мірою всього, тобто **принцип антропоцентризму**, стає головним принципом давньогрецької класичної філософії і надзвичайно стимулює розвиток риторики в її тісному взаємозв'язку із схоластиком. У цьому сенсі Емпедокл вперше в історії філософської думки не тільки поставив питання про необхідність осмислення всього різноманіття навколишнього світу, а й спробував втілити це різноманіття у своєму повчаючому слові.

Подальше всебічне вивчення філософського доробку Емпедокла має важливе значення для дослідження історії становлення риторичної науки, адже саме за Емпедоклом, за його методом цілісності світу і думки про світ, цілісності мисленнєвої і мовленнєвої діяльності людини Сократ буде будувати свої діалоги, Платон спробує сформулювати теорію про світ реального та ідеального буття, Аристотель побудує теорію силогізмів і напише першу в історії філософії книгу під назвою "Риторика", а Квінтіліан сформулює початкові положення педагогіки, основані на повчаючому та переконуючому мовленні.

Література

- Авеличев 1986: Авеличев, А.К. Возвращение риторики [Текст] / А.К. Авеличев // Общая риторика. – М. : Наука, 1986. – 620 с.
- Аверинцев 2004: Аверинцев, С.С. Образ античности [Текст] / С.С. Аверинцев. – СПб.: Азбука-классика, 2004. – 480 с. – ISBN 5-352-00742-1.
- Аристотель 1983: Аристотель. Соч. в 4-х томах [Текст] / Аристотель. – Т.3. – М. : Мысль, 1983. – 765 с.
- Гегель 1932: Гегель, Г.В.Ф. Сочинения в 12-ти томах [Текст] / Г.В.Ф. Гегель. – Т. IX. – М. : Мысль, 1932. – 680 с.
- Диоген Лаэртский 1979: Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов [Текст] / Диоген Лаэртский. – М. : Мысль, 1979. – 620 с. – (Философское наследие).
- Дынник 1936: Дынник, М. А. Очерк истории философии классической Греции [Текст] / М.А. Дынник. – М., 1936. – 480 с.
- Лосев 1963: Лосев, А.Ф. История античной эстетики [Текст] / А.Ф. Лосев. – М. : Мысль, 1963. – 528 с.
- Маковельский 1914: Маковельский, А. Досократики [Текст] / А. Маковельский. – Казань, 1914. – 214 с.
- Ницше 1905: Ницше, Ф. Несвоевременные размышления [Текст] / Ф. Ницше. – М., 1905. – 390 с.
- Потебня 1913: Потебня, А.А. Мысль и язык [Текст] / А.А. Потебня. – Харьков: Типография Харьковского университета, 1913. – 500 с.
- Сёмушкин 1985: Сёмушкин, А.В. Эмпедокл: [Текст] / А.В. Сёмушкин. – М. : Мысль, 1985. – 191 с. – (монография).
- Сучасний 2006: Сучасний тлумачний словник української мови: 50 000 слів [Текст] / В.В. Дубічинський (ред.). – Харків : ВД „Школа“, 2006. – 832 с.
- Burnet 1963: Burnet, J. Early Greek Philosophy [Text] / J. Burnet. – London, 1963. – 630 p.
- Diels 1906: Diels, H. Die Fragmente der Vorsokratiker [Text] / H. Diels. – Berlin : Sweite Auflage, 1906. – 392 p.
- Long 1942: Long, H.S. The Unity of Empedokle's Thought [Text] / H.S. Long // American Journal of Philosophy. – 1942. – vol. 70. – P. 321-330.

В статье автор рассматривает проблему взаимосвязи убеждающей речи и ученичества в контексте философского учения Эмпедокла. Выяснив, что с самого начала своего становления риторика определялась посредством последовательного универсализма, проникновения во все сферы человеческого знания, автор приходит к выводу, что принцип антропоцентризма становится основным принципом древнегреческой философии, стимулирует развитие риторики в её целостной взаимосвязи со схоластикой.

Ключевые слова: антропология, дискурс, мышление, речь, онтология, риторика, синтез, схоластика, ученичество, целостность.

The author deals with the problem of persuading speech and apprenticeship in the context of Empedokl's philosophy. Having cleared up that rhetoric has been determined by the successive universalism, penetration into all the spheres of human knowledge, the author has come to the conclusion that the principle of anthropocentrism is becoming the basic principle of the ancient Greek philosophy from the very beginning, stimulating the development of rhetoric in its complex connection with scholasticism.

Keywords: anthropology, discourse, thought, allocution, ontology, rhetoric, synthesis, scholasticism, apprenticeship, integrity.

Надійшла до редакції 11 грудня 2009 року.